

249996

TRANSILVANIA.

FOIA ASOCIAȚIUNEI TRANSILVANE

PENTRU

LITERATURA ROMÂNĂ ȘI CULTURA POPORULUI ROMÂNŪ.

ANULŪ ALŪ XXIII-LEA

1892.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

EditorŪ: **ComitetulŪ AsociaȚiunei.**

RedactorŪ: **Z. Boiu**, primŪ secretarŪ alŪ AsociaȚiunei.

SIBIIU,

TIPARIUL TIPOGRAFIEI ARCHIDIECESANE.

1892.

Tabla de materii.

	Pag.
Çătră onorații cetitori, de Zacharia Boiu	1
<i>I. Disertațiuni, cuvântări festive și tractate literare.</i>	
Cultura poporului nostru, de Z. Boiu	1
Cuvântu la deschiderea adunării generale constituante a despărțământului XIII. Șimleul-Silvaniei alu Asocia- țiunei transilvane, de A. Barboloviciu	33
Aniversarea 80 a dlui George Barițiu, de Z. Boiu	161
Școla civilă publică de fete a Asociațiunei, de Z. Boiu	201
Schiță monografică a opidului Hațeg, de Paulu Oltenu 215, 241, 293	
Discursu la deschiderea adunării generale din Sibiiu, de George Barițiu	273
Cuvântu de deschidere la adunarea generală a despărțământului XXIX (Mediașu), de I. Moldovanu	321
Apele năstre, disertațiune de Silvestru Moldovanu	356, 385,
<i>II. Istoriă, geografă și etnografiă.</i>	
Rhaeto-Romani, de P. Brostenu 8, 40, 73, 113, 165	
Sânt Romani din Dacia traiană descendenți ai colonielorū romane și ai poporului dacu rămasu aci și după cucerirea romană, orī nu? de Cibleşanulu	122, 166
Unu biografu nou alu regelu Mateiu Corvinulu, de Ro- mulu Boiu	204
Date istorice privitoare la familiile nobile Române, de Ioanu cavaleru de Pușcariu	398
<i>III. Filologiă.</i>	
Colchi metereaque turba, de Dr. A. Marienescu	65, 103, 139
Teeste macedo-române, de Z. Boiu	78
Numele familiare românesci: Mețianu, Piso, Frugia și Ranta, de Dr. At. Marienescu	283
<i>IV. Pedagogiă.</i>	
Amosu Comenius, de I. Baptist Boiu	91
Instrucțiunea istorică în școlele medii, și cartea dlui prof. V. Goldișu: „Istoria univers. pentru clasele secun- dare vol. I. evulu vechiu, de Dr. I. Blaga	174
La cestiunea educațiunei femeii, de Dr. I. Blaga	234
Cestiuni scolare, de Dr. I. Crișianu	250

V. *Schițe biografice și necrológe.*

	Pag.
† Ioanů Popescu, de redacțiune	65
Ioanů Popescu, de Dr. P. Spanů	98
† Dr. Ioanů Vancea, de redacțiune	233
Metropolitulů Dr. I. Vancea, de Z. Boiu	280
† George Sionů, de Z. Boiu	353

VI. *Economiă și științe tehnice.*

× Industria de casă română la espozițiunea din Viena, de Olimpiu Boiu	11
Cultura solului în giurulů Parisului, de același	49
× Navigabilitatea Oltului de același	184, 210

VII. *Dela Academia Română.*

Opere publicate de Academie	19, 55, 190, 230, 254
Sesiunea generală a Academiei Române, de Z. Boiu	129

VIII. *Poesii.*

Joia-mare, de Z. Boiu	128
---------------------------------	-----

IX. *Din cronica lunară.*

Notițe diferite	20, 55, 96, 191, 231, 254, 296, 344, 375.
---------------------------	---

X. *Bibliografiă.*

Publicațiuni venite la redacțiune, 20, 56, 192, 232, 254, 297, 344, 375.	
--	--

XI. *Acte oficiale.*

Procesele verbale ale comitetului Asociațiunei, 21, 56, 152, 193, 257—272, 316—320, 344—352, 376, 404.	
Școla civilă de fete cu internatů (inștiințare)	161
Convocare la adunarea generală	201
Cătră on. membrii ai Asociațiunei transilvane	255
Raportulů generalů alů comitetului pe anulů 1891	297
Conspectulů stipendiaților și ajutoaraților	313
Consemnarea membrilorů însinuați dela adunarea generală din Hațegů	314
Consemnarea membrilorů reposați	316
Rațiociniulů Asociațiunei pe 1891	330

XII. *Diverse.*

Consemnarea contribuiriilor făcute în favorulů școlei civile de fete a „Asociațiunei transilvane“	64, 96
Posta redacțiunei	96
Premiulů anonimů de doi napoleoni în aurů	200
Concursů	232
Avisů cătră autorii, cari au concursů la premiele literare	384
Avisů pentru domnii abonenti	416

TRANSILVANIA

FÓIA ASOCIAȚIUNEI TRANSILVANE PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI
CULTURA POPORULUI ROMÂNŪ.

Nrulŭ 1. SIBIUŪ, 15 IANUARIU 1892. Anulŭ XXIII.

Cătră onoraȚii cetitorŭ.

Onoratulŭ Comitetŭ alŭ AsociaȚiunei transilvane mi-a încredinȚatŭ redactarea interimală a acestei foŭ până la proxima Adunare generală. Rogŭ dar pre on. publicŭ cetitorŭ, a me dona cu încrederea sa, și în specialŭ pre dd. literaȚii români, a-mŭ da preȚuitulŭ dlorŭ concursŭ, spre a puté susȚiné acestŭ organŭ la onorifica poziȚiune, ce-ŭ compete ca organului stimatei nóstre întruniri literare și culturale.

Zacharia Boiu.

CULTURA POPORULUI NOSTRU.

Istoria ne aréťă în modŭ nedubiosŭ, că tóte popóarele, de carŭ se ocupă ea, numai pe căi îndelungate, în cursŭ de mulȚi seculi, și-aŭ pututŭ căstiga tesaurulŭ de cultură, de care s'aŭ bucuratŭ cândŭ aŭ fostŭ în flóre, séŭ se bucură astăđi. Pasŭ de pasŭ aŭ propășitŭ, tréptă de tréptă s'aŭ urcatŭ, jertfă după jertfă aŭ adusŭ, pănăcândŭ aŭ căđutŭ pe capetele lorŭ cununile de laurŭ ale mulȚemirei și fericirei. Indieniŭ și Vaviloneniŭ, Chineziŭ și Egipteniŭ, Evreiŭ și Persiŭ, Greciŭ și Romaniŭ, cu unŭ cuvântŭ tóte popóarele din trecutŭ, precum și cele din presentŭ, ne probéză prin istoria lorŭ adevurulŭ celorŭ de mai susŭ.

Ear esemplulŭ, ce ni-lŭ daŭ în concretŭ popóarele singuratiche, în abstrasŭ ni-lŭ dá totalitatea lorŭ, întrégă omenimea.

Și decă facem o privire mai de aproape, istorică, asupra culturii popórelor și chiar a omenimei, sântem frapați la primul moment a vedé, cum desvoltarea lor a urmat în mari liniamente același curs, ce-l urmăze desvoltarea individului omenesc; dar mirarea noastră de acest fenomen face loc considerării, că omenimea se *descompune* în indiviși, și indiviși întruniți *compun* omenimea.

Și care este cursul acesta?

Natura pune pre pruncul născut în lume la sinul mamei, unde acela află nutrimentul, căldura, curățenia și totă îngrijirea, ce-i trebuie: lumea lui e iubirea mamei. Sub îngrijirea mamei sale, sub scutul tatălui se, pruncul pe trece primii ani ai vieței: limba lui este un drăgălaș resunet al limbei părintesci, și mai cu sémă al limbei mamei; jocurile lui sânt vesele imitațiuni ale ocupațiunei părinților și vecinilor; învățarea datinelor, cântărilor, povestilor urmăze de sine, fără încordare, fără ostenelă, din cele ce vede și aude dela părinți și frăținii se. Pruncul este în creștere; în mod surprindetor se desvóltă puterile lui corporale și facultățile lui spirituale; dar în prima liniă pruncia este timpul desvóltării lui *fisice*, și în acesta ca și în cele spirituale un reflex al naturei părinților și al celor dimpregiur. — Complexul de familie, numit popor, l'a pus Creatorul în brațele naturei: individul la sinul mamei, poporul la sinul naturei. Întocmai neajutorit ca pruncul ni se presentă în primele stadii ale vieței sale și un popor. Primul nutriment i-l dă însași natura: bóbele pădurilor, fruptele pomilor, apele isvórelor, cari tóte i le ofere natura aproape fără ostenelă din partea lui. Primele rađe de cultură se arétă și aici în purtarea de grijă pentru creșterea și desvoltarea fizică. Căci cu înmulțirea poporului merge paralel și înmulțirea indigințelor lui, și pentru satisfacerea acelor el trebuie să-și facă locuințe, să plece la vênat și la pescuit, să domesticescă animalele, cari 'i pot aduce folos. Tóte acestea ceru deja ostenelă și astfel o încordare óre-care a

puteriloră. Precumă dar prunculă a priimită primele împre-
siuni de cultură în casa părinților sei, astfelă ună poporă
a făcută primii pași în cultură prin desvoltarea puteriloră sale
fisice și prin împăcarea trebuințeloră sale *materiale*.

Pruncia a trecută, și a sosită copilăria. La crescerea
copilului nu mai ajungă nici puterile, și adeseori nici price-
perea părinților, și așa trebuie să se caute după factori noi,
cari să le vină în ajutoriū. Acesti factori se află în ómenii culți,
cari aū adunatū mulțime de esperiințe și cunoscințe și din
acestea vorū să împartă și la copii, spre a-ī duce în calea
culturei până acolo, unde să nu mai aibă lipsă de conducerea
lorū. Astfelă de ómenii însă nu putea susține fiă-care fa-
miliă deosebită, și așa împreunându-se mai multe spre acestū
scopū, aū destinatū anumite timpuri și locuri ferite de sgo-
motulū lumei, unde să se adune copiii, spre a înveța: eată
începutulū *școlei*, grecesce *σχολή* = locū isolatū, liniscitū. Dēcă
însă școla arū ținti numai la îmmulțirea și cultivarea pute-
riloră fisice sėu numai la căstigarea de anumite cunoscințe și
desterități, ea n'arū corespunde nici pe departe chiămărei sale;
căci nu numai agonisirea pānei o cere vieța dela omū, ci și
înavușirea pe câtū se póte multilaterală a *spiritului* și îndrep-
tarea lui spre cele mai înalte. — Popórele aū intratū în epoca
copilăriei, cândū aū lăsatū umblarea nomadică din locū în
locū și s'aū aședatū cu statorniciă la unū punctū anumitū:
după frumosulū și ingeniosulū mitū alū Grecilorū, cândū đina
Cerere aduse pe pământū spiculū de grāū. Căci în adeverū
cultura popórelorū se începe cu îmbrățișarea agriculturēi: ea
este pentru unū poporū ceea-ce e școla pentru copilū și june.
Agricultura îndréptă pre omū la vieța statornică într'unū locū,
la conviețuire cu fratele seu, la cultivarea pământului, la for-
marea de sate și orașe, cu unū cuvētū la vieța comună, carea
pre fiă-care omū ilū face învățătorū și învățacelū alū altui
omū. Și precum școla dă copilului mulțime de cunoscințe din
tóte sferele vieței spirituale, așa agricultura dă nascere mese-
riilorū, industriei, comerțului, și prin acestea legilorū de ad-

ministrațiune, justițiă, disciplină militară întru aperiarea patriei, și preste totu pune basă culturei.

Amă disu, că prin comunicarea de cunoscințe și de-sterități școla încă n'a satisfăcutu problemei sale. Ce-i mai lipsese? Ca pe lângă cunoscințele, cari desvôltă inteligența și înavușescă *mintea*, să cultive și sentimentele și prin acestea să nobileze *inima*: problema ei *educativă*. Sentimentele aliate cu cunoscințele aũ datu nascere arților: poesiei, retoriceii, muziceii, picturii, sculpturii, arhitecturii, teatrului, cari pe lângă spiritulũ naționalũ, descéptă și cultivă și gustulũ este-ticũ. Aflându însă plăcere ori neplăcere de aceste forme esteriore ale evenimentelorũ din trecutũ și prezentũ, tinerului numai unũ pasũ îi mai trebuiesce, până a-și pune întrebarea, care e cauza acestei plăceri ori neplăceri? Vedându, cum Efialte tradă pre Spartanii Perșilorũ, cum Evreii ucidũ cu petri pre Stefanũ, cum Turcii omórá pre „Brancovanu Constantinũ, boierũ vechiũ și domnũ creștinũ“, e lucru prea naturalũ, ca elevulũ sã întrebe pre învețatorulũ și educatorulũ seu de cauzele acestorũ evenimente; și aflându-le, sã îndrăgescă binele și sã urescă reulũ, sã îmbrățișeze pre făptuitorulũ binelui, ear pre alũ rului sã-lũ respingă, și prin urmare pre cela sã nisuiescă a-lũ imita, ear de acesta a se ferii. Eată ținta școlei și educațiunei: cunoscerea binelui și urmarea lui, cunoscerea reului și fugirea de densusulũ: possibila *perfecționare morală* a tinerului, spre a continua apoi ca maiorenũ, ca omũ făcutũ perfecționarea sea. Încátũ acea perfecționare privesce referințele ómenilorũ între densusii, ea se numesce perfecționare *morală*, ear încátũ se înalță la Creatorulũ, *religiósă*. A despărți aceste dóue no-țiuni nu e iertatũ; căci religiositatea fără moralitate e stérpă, nefruptiteră, ear moralitatea fără religiositate lipsită de ceea-ce este în eternũ basa ei. Astfelũ Pedagogia, urmărindũ punctũ de punctũ educațiunea omului, ajunge în fine la aceeași culme supremă a caracterului religiosũ și moralũ, carea Salvatorulũ o proclamă în cuvintele atátũ de simple, dar atátũ de pro-funde: „Fiți deseversiiți, precum și Tatálũ vostru celũ din

cerurî desevărsîtu este!“ — Popórele propășîndü dela agricultură la meserîi, comerciu, invențiunî, fabricate și tóte cîte le cultivă astăđi, fără îndoélă aű propășîtu și în cele fisece și materiale, precumű și în cele intelectuale, ba ceste din urmă aű datü ansă la propășirea în cele dintăiű. Dorința de a cunósce trecutulű poporului a pusű basă Istoriei, călătóriile prin țeri străine Geografiei, referințele reciproce materiale Computului ș. a., și din tóte acestea a resăritű *literatura* unuí poporű. Acésta fără îndoielă a fostű unű puternicű propagatorű alű *culturei* poporului, precumű cultură iérășî a datű nóue împulse literaturêi. Dar precumű la educațiunea copilului nu ajunge desvoltarea puterilorű lui fisece, și nici chiarű a facultățilorű lui intelectuale, ci coróna ei este formarea caracterului religiosű-moralű alű aceluia: astfelű și la crescerea unuí poporű nu ajunge tária fisecă, nici „mărîrea jignițelorű“, nici mulțimea cunoscînțelorű, ci *problema ei culminează în cultura lui religiósă-morală*. Și precum școlă nu se ocupă de acéstă cultură numai în anulű din urmă, cândű elevulű se pregătesce a o părăsî și a întra în viéța practică, ci conformű etății și facultățilorű lui din đuaa întrărei în școlă până la đuaa când ese dintr'ênsa, așa nici în educațiunea unuí poporű religiositatea și moralitatea nu se propagă numai după óre-căți seculi, ci chiarű dela începutű. Ba pentru crescerea sea întru acestea, tóte popórele, de carî ne spune Istoria, aű aședatű deja în stadiulű copilăriei lorű anumitű cîte o clasă de ómenî, carî se învețe poporulű datorînțele lui religióse-morale și se priveghieze pentru împlinirea cu scumpătate a acestorű datorînțe. Chiarű și literatura popórelorű din vechime, ajunsă până la noi, numai atunci o prețuimű și o iubimű, decă e propagátóre a acestorű principii; și este fórte de însemnatű cuvêntulű lui Messia, că elű n'a venitű se *strice* legea, ce era dată poporului evreescű încă sub Moise, ci ca sě o *plînescă!*

Acestea premerse, suntemű datorî a aduce tributulű nostru de recunoscînță bărbațilorű parte mare eșiți din viéța, carî aű pusű basă Asociațiunei pentru literatura română și cultura

poporului român. Căci nu numai *literatura*, ci în generală *cultura* poporului nostru o au înscrisă ei pe stindardul nobilei noastre Asociațiuni; și acesta foarte înțelepțesce, fiind literatura numai o parte a culturii, ear cultura cea adevărată baza cea puternică și sigură a înaintării, creșterii, înfloririi și fericirii poporului nostru. După sörtea cea vitregă, căreia a fost supus poporul român din aceste părți atâția seculi, în fine i-a resărită și lui sörtele unei sorți mai bune; și după nobilele încercări ale bărbaților, cari în seculii din urmă au aprinsă și pentru densusul, ca pentru un fiu al luminei, făclia cunoștințelor și a culturii, înființarea Asociațiunii noastre, carea întrunesc la lucrare comună pre toți cei chiămați, apare ca un eveniment de epocală însemnătate pentru noi. Dela fundarea Asociațiunii limba și literatura română, pe lângă modestele mijloce, de cari dispunem, a luat ună avântă îmbucurătoră și a începută a găti calea unității noastre culturale; și în cele trei decenii, de când există ea, se pot cunósce deja urmele salutiferei ei activități. Adunările generale pretutindeni, unde s'au ținut, au făcută asupra poporului cele mai bune impresiuni, dându-i ocaziune a vedé față în față o însemnată parte din inteligența sea, a audí cuvintele lor de luminare, mângăiere, îmbărbătare, a se însufleți pentru înaintarea și cultura sea și a se convinge, că filerul, cu care sprijinesce elă lucrările Asociațiunii, nu e perdut, ci rodesce îndecit și însutit. Dar și mai de aprópe, decâtă adunările generale, ilă impresionéză adunările despărțemintelor, unde vede și aude adeseori pre immediații seí înainte-stătători și învățători, și unde póte gusta direct și elă din rodirile ostenelelor ei. O frumoasă cunună de școle s'a înființat cu concursul ei, direct și indirect; ună considerabilă numără de tineri s'a împărțășit de ajutorul ei în cariera studiilor și a industriei; o mulțime de învățători zeloși și activi, cari s'au distins prin cultivarea grădinilor școlare, a pomăritului, stupăritului și altor lucrări folositoare pentru popor, au primit din partea ei remunerațiuni materiale și morale; o fru-

mósă cétă de inteligenți a fostă recompensată după putința pentru scrierile lor. Ună merită neperitoră și-a căștigatú Asociațiunea noastră și prin promovarea culturei femeilor; căci durere și iér durere! lipsa acestei culturí în seculii trecuți aú înstrăinatú sute de familii dela sinulú de mamă alú națiunei nóstre. Ear prin înființarea acestei foii s'a creatú unú organú, care e chiămatú a susține în viuă legătură tótă inteligența română, ce lucréză la luminarea poporului seú, și în viuă legătură firéscă inteligența cu poporulú. Dar precumú amú atinsú în cele de mai susú despre cultivarea individului, așa đicemú și despre cultivarea poporului nostru, că numai atunci va satisface literatura noastră problemei sale, decă va tinde la educațiunea fizică, intelectuală, națională, estetică și religiósă-morală a poporului. Ear acésta va fi, decă va promova din tóte puterile sale bunăstarea lui fizică și materială, decă va lucra neobositú la luminarea lui, decă va tinde neconținutú la nobilarea inimei lui, decă va nisui spre scopulú perfecționării lui. Lucrândú în spiritulú acesta, literații nostri nu vorú digresa în căi retăcite, nici vorú produce lucruri, carí literatura română se se rușineze a le numera între copiii seí; ci cu serioșitate vorú da poporului, fiă-care după puterea sea, nutriméntulú adeveratei culturí. Atunci vorú onora prin esemplulú lorú umbrele venerabilelorú fundatorí ai Asociațiunei nóstre. Căci: „Domnilorú“, đicea marele archiepăstorú *Andreiú*, primulú ei conducătorú și președinte, la încheierea adunării constituante dela 23 Octombree (4 Novembre) 1861, — „Domnilor! Mésa dulcei maicei nóstre este pregătită pentru óspeți mulți. Maica nóstră a fostú până acumú îmbrăcată în doliú, dar de acumú înainte se îmbracă în haină de nuntă și poftesce la mėsă pre toți fiii seí, ca se strălucéscă și ea în și cu casa sea și se înnoiéscă pre fiii seí, precumú se înnoiescu tinerețele vulturului; și se rógă lui Dumneđeú đicendú: Dómne alú puterilorú, fii cu Asociațiunea acésta, acum și totdeuna.“ Și totú cu asemení însuflețite cuvinte mulțemia marelui bărbatú eruditulú *Timoteiú Cipariú*, primulú vice-președinte, accentuândú

însemnătatea cea mare a Asociațiunei din punctū de vedere naționalū românescu, precumū și generalū omenescū și creștinescū.

Condusă de spiritulū acesta, literatura noastră română deapūrea va remāné de acord cu întemeiātorii Asociațiunei noastre, de acordū cu silințele omogene ale celorlalte întruniri literare și culturale ale noastre din tōte părțile, de acord chiar cu suprema noastră autoritate pe acestū terenū, ce ne premerge cu esemplulū seū atātū de strălucitū. Ear fructulū celū sigurū alū acestorū lucrāri va fi cultura, și cu ea împreună crescerea, prosperarea și fericirea poporului nostru.

Z. Boiu.

RHAETO-ROMANII,

originea și elementele limbei lorū *).

Limba, de care se ocupā cercetarea prezentā, se numește în patria ei „la Ramontsch (Romansch)“, ér limba germanii din vecinātate: „das Romaunsch“ seū „Kurwālsche“ după numele provinciei, care mai āntāiū, sub dominațiunea Frāncilorū, se numia „wālsche Gau“ seū „Kurwalchen“. Limba ladina, care se vorbește în Engiadina, se deosebesce, ce e dreptū, în sensū dialecticū de cea romaunsha, fără însă ca prin această numire deosebitā sē se pōtā constata vre-o divergință esențialā. *Romance* seū *Romontsch*, ceea-ce este totū unulū și același cuvēntū, și *Ladina*, sūntū numai două diferite nu-

*) La compunerea acestui tractatū amū întrebuintatū urmātōrele opuri, ș. a. *Pirmin Rufinatscha*: „Ueber Ursprung und Wesen der Romanischen Sprache (Programm des kaiserl. königl. Gymnasiums in Meran für das Schuljahr 1853, Innsbruck. Gedruckt in der Wagner'schen Buchdruckerei 1853.

Dr. Friedrich Rausch: „Geschichte der Literatur des Rhaeto-Romanischen Volkes“. Frankfurt a. M. I. D. Sauerländers Verlag. 1870.

Vian: „Gröden, der Grödner und seine Sprache“ von einem Einheimischen, Botzen, Druck der I. Wohlgemuth'schen Buchdruckerei 1864.

P. Justus Andeer: „Ueber Ursprung und Geschichte der Rhaeto-Romanischen Sprache“. Chur, 1862.

Alfons von Flugli: „Die Volkslieder des Engadin“. Strassburg 1873.

J. A. Bühler: „Rimas“ Coera 1875.

„Fögl d'Engiadina“: Nr. 6 din anulū 1890, apare la Samedan.

„Jl Sursilvan“: Nr. 2. 7 și 11 din anulū 1890, apare la Cuera.

„Gazetta Romonscha“: Nr. 10 din an. 1890, apare la Mustér (Disentis).

miri ale unei familii limbistice, carea 'și află isvorulū seū comunū în una și aceeași „*lingua romana*“. Deși admitemū bucurosū o înaintare succesivă a culturei și a limbei romane prin Văile Raethiei de susū, totuși aserțiunea unorū cronisti, că prin ladina s'ar indegeta o colonizare ulterioară prin fugari latini, — nu-și află în numele acela nici o dovadă, și și-ar putea aroga pretensiunea de creșemētū numai întru cātū s'arū putea dovedi acēsta cu documente istorice. Dēcă însă alți susținū, că Romansch arū trada o afinitate mai deapropē cu limba veche poporală italică (*sermo rusticus, lingua romana rustica*) decātū cu cea ladină, seū dóră, că arū fi unū dialectū etrusc, apoi acestei păreri 'i lipsesce orī-ce basă.

Limba romanschă, la alū cărei teritoriū aparținea cândva și o parte din Tyrolū și Vorarlberg, se vorbesce de presentū în cele mai multe părți ale cantonului Graubünden. Ea 'și are originea sa în limba romană seū latină, și se pōte fără indoelă numi o soră, deși nu tocmai așa de fericită, totuși însă pe deplinū legitimă a limbei italiene și franceze. Părerile diferite, uneori chiar aventuriōse, cari se află lățite în cercuri altmintrea autoritative asupra acestei limbi, ne silescū, a dovedi originea ei latină și afinitatea ei intimă cu celelalte idiome romane din istorie și chiar din elementele ei.

Rhaetia propriă, numită mai târziu și *Raetia prima*, cuprindea pre lângă alte părți neînsemnate, cantonulū Graubünden în întreaga lui estensiune de astăzi. Romanii după prima lorū ciocnire inimică cu locuitorii indigeni avură trebuință de unū restimpū de 103 ani pentru deplina lorū subjugare. Qu. Marcius Rex a fostū celū dântăiū, care a triumfatū asupra lorū, ear în decursulū verei anului 15 a. Christosū devinū în fine devinși prin fiii împēratului Augustū. Aveau Retii deja în decursulū acestei epoce și probabilū încă mai nainte parte prin relațiuni pacifice la comerciū și coatingere, parte prin atacuri reciproce, ocasiune a cunosce și a înveța limba și obiceiurile romane, acuma țēra lorū deveni însași o provincia romană și supusă principiilorū generale de admi-

nistrare provincială romană. Aceste principii erau petrunse de cea mai severă politică de centralizare și pătrundeau toate firele vieții naționale, spre a străforma aceste țări într'unu corp omogen atât în întru cât și în afară și spre a le romanisa pe deplin. Raetia nu află în această privință nici o cruțare, deore-ce a fost opusă atâtă resistință tenace la subjugarea romană.

Partea cea mai mare a locuitorilor capabili de a purta arme, cari în lupta disperată pentru libertate nu și-au aflat mórtea, era dusă pe la piețele externe ca sclavi și vândută acolo seu transportată ca soldați în Italia și în alte provincii depărtate. Ceea-ce a mai rămas din populațiunea veche, cădă, deore-ce țera se administră imediat după cucerirea ei ca unu domeniu, parte în mâinile răpitoare ale publicanilor romani, seu erau chiar siliți a servi ca pecurari și ca plugari veteranilor romani, seu civilor romani, strămutați acolo ca „aratores“ și „pecuarii“. Șosele străbăteau acum văile în toate direcțiunile și se urcau la înălțimi amețitoare peste pasurile sêlbatece ale Alpilor. Una dintr'insele mergea dela Clavenna atât preste pasul Septimer, cât și preste p. Splügen până la Cuera, precând altă șosea se trăgea de-a lungul văii râului Adigea (Etsch) prin teritoriul Vennonesilor preste Val Mustair și Engadina în inima Raetiei de sus. Pentru apărarea țerei contra inimicilor interni și esterni, apoi pentru asigurarea comunicațiunei cu Italia și cu țerile de pe lângă Rin și Dunăre, se rădicau atât la confiniile țerei cât și în întrul munților castele fortificate și castre cu garnisone romane. Apoi se mai zidiau pe lângă șoselele mari în țera întregă așa numitele *mansiones* și *mutationes*, unde oficianții, cari călătoriau în serviciul public, cu deosebire însă persoane militare își aveau cuartirul lor de noptare, și caii necesari pentru continuarea călătoriei lor. Unu serviciu bine organizat de postă avea să întrețină o legătură strinsă cu Roma, și să espedeze prin curierii sei depeșele guvernamentale dela stațiune la stațiune.

Deși orașul Cuera devenise abia pe timpurile lui Constantin orașul principal al Raetiei prime, cu reședința guvernorului (praeses), totuși trebuia dînsul să fi fost deja la începutul ocupațiunii romane locul principal al dominațiunii și al colonisărei romane. Situațiunea locului ne impune probabilitatea, că aicea s'a stabilit o coloniă militară. Prin acésta deveni Cuera centrala cercului dincóce de guvernare și căpetà pe unŭ legatŭ alŭ guvernatorului ca oficiantulŭ supremŭ cu reședință stabilă. De aicea cutreeraŭ autoritățile provinciale țera în tóte direcțiunile pentru încassarea contribuțiunilorŭ, pentru recrutarea cohortelorŭ, pentru ținerea judecățilorŭ, unde stăpâniŭ le aflaŭ de lipsă. Aicea și-avea provincia întregă Curia sa, forum, curtea supremă de judecată; aici se aduna apoi dieta lorŭ (conventus) sub presidiulŭ guvernatoriuluiŭ, spre a reprezenta interesele provinciei. În coatingere cu organele guvernului era interdișă locuitorilorŭ orice altă limbă, afară de cea latină.

P. Broșteniŭ.

(Va urma).

INDUSTRIA DE CASĂ ROMÂNĂ LA ESPOȘIȚIUNEA DIN VIENA.

N'a trecutŭ multŭ dela Adunarea generală a Asociațiunii transilvane din opidulŭ Hațegŭ. Visitatoriŭ și participanțiŭ acesteia de sigurŭ cu dragŭ își vorŭ aduce aminte și de mica, dar nu neînsemnata „espoșiție de industriă casnică“, ce s'a fostŭ arangeatŭ acolo cu scopŭ de a se arăta publicului acele produse, cari forméză fructulŭ diligenței mai cu sémă a femeii române din regiunile dela sud-ostulŭ Transilvaniei. Despre acésta espoșiție, la care se presentaŭ publicului preste 2000 obiecte, toți câți aŭ cercetat'o se esprimaŭ în terminii cei mai călduroși și măgulitoriŭ, și succesulŭ materialŭ și moralŭ alŭ ei asemenea a fostŭ fórte satisfăcătorŭ; căci preste 1000 persóne s'aŭ convinsŭ de nou despre inteligența și gustulŭ esteticŭ, ce-lŭ adeverește poporulŭ românŭ în lucrările sale.

Dacă acesteï espozițiunii, cercetate dealtmintrea aprópe numai de Români, nu-î putem denega nici decâtú însemnătatea ei ca obiectú instructivú în celú mai largú înțelesú alú cuvântului, cu câtú mai vértosú produsele industriei nóstre casnice, aretate la o mare espozițiá într'unú însemnatú centru de culturá europeanú, suntu în stare a atrage atenziunea nóstrá. Cáci noi pre noi óre s'arú putea sê ne hulimú? Putea-s'arú sê numimú noi obiectele create prin încordata diligență a mamelorú, a sororilorú nóstre, fără gustú și fără valóre? Cu câtú suntu dar mai multú preocupați de ceea ce este propria nóstrá operá, cu atâtú mai multú suntu datorí a asculta cu interesú ceea ce-și șoptescú străinú despre capacitáțile nóstre; cáci dela aceștia vomú auđi judecáți nepreocupate și vomú putea învêța, a îndrepta acele scáderi, carí le aflá scrútorulú imparțialú în lucrurile produse de noi.

Era la fenomenala „*expoziție agronomică-forestierá universalá din Viena*“ în véra anului 1890, unde nu lipsia cu totul nici industria nóstrá casnicá. Multele milióne de Români nu erau reprezentate în modú satisfácătorú; România, Transilvania și párțile Ungariei locuite de Români nu participaú de locú la acéstá espoziție; singurá mica Bucoviná reprezenta elementulú românescú. Francia, Svedia, Italia și aprópe întrégá Germania au fostú aflatú de bine a expune produsele lorú, si sigurú că au obținutú succese, deși póte nu momentane, totuși prin acea împregiurare, că de aici încolo sê vorú cunosce în marea metropolá Viena, ba în Austria întrégá calitáțile recomandabile ale acelora. Trebuie sê adaugú încá, că numérulú celorú-ce au visitatú expozițiá a trecutú multú preste unú milionú.

În legăturá ímmediatá cu produsele agricole primordiale ale unuí poporú staú acele lucruri, carí le confecțiónezá agronomulú din materialele produse de naturá prin munca sa șilnicá. Așa se esplicá, cum la o espozițiá agronomicá — forestierá paradézá și obiecte emanate din diligență casnicá.

Dar să ne clarificăm mai întâiu despre însemnătatea cuvintelor *diligința* casnică și *industria* casnică. În germană se numesc Hausfleiss și Hausindustrie. Unde se află cea dintâiu, e împreună cu un fel de stare patriarhală. De regulă bărbatul muncește pentru a produce materialul brut; femeia, și uneori copiii, transformă prin diligența lor acest material în obiecte, cari vor fi întrebuințate de inșiși membrii familiei. Din lâna, cânepa și inul produse de bărbat, femeia lucră țesături și confecționează din ele vestminte pentru sine, copii și bărbat și 'și împodobesce casa, care, după cum țice A. Meitzen în mod elegant, este întruparea spiritului poporului. Dacă rămân decî produsele spre întrebuințarea acelor, cari au fost autorii lor, această procedură se numește: diligența casnică. Ear sub cea din urmă se înțelege munca aceea, care ocupă aproape pre toți membrii unei familii și care tinde a produce obiecte nu pentru trebuințele producătorilor, ci pentru a fi vândute. Ca tipul industriei casnice pôte figura de exemplu producerea pânzei în Moravia și Silesia. Cine a vădutu acele regiuni, acele sate populate numai de pânzari, nu uită nici cându jelósa impresie, ce o au făcutu acelea asupra lui. Casele, în cari aproape toți acești paliți fără viață ședú cu chiriă, suntu destulú de bune, dar unde suntu șurile, grajdurile, grădinile, cari sntemú dedați ale ținé de caracterulú esențialú alú unui satú? Eată acolo unú cotețú micú; în elú se află o capră, unica posesiune a pânzarului, căci locú arabilú nu posedú sermanii acestia nici barémí câtú ai putea acoperí cu palma; rėsboiulú este pentru ei singurulú isvorú de câștigú, și la acesta lucră cu toții de multeori 16—18 óre pe ți, pentru a agonisí din pánza lorú suma bagatelă, ba în proporția cu durata lucrului potú țice miserabilă, de 20—30 cr. „Sěrăciă gólă și fómete se află pretutindení, unde se aude sgomotulú monotonú alú rėsboiului“, așa se exprimă F. Rosmael, directorulú unei școle industriale despre pânzarií din partea de ostú a Moraviei. Acésta este dar industria casnică în înțelesulú cum e luatú

cuvântul în literatura germană. La noi industria casnică nu e dezvoltată mai de loc; vedându însă, că în regiunile unde s'a introdus aceea, starea materială a poporului e atât de deplorabilă, nici se n'o dorim. Din scrierea distinsului profesor vienez Dr. W. Exner „Die Hausindustrie Österreichs“, care scriere în parte e întrebuințată la conceperea acestor șiruri, fiă-mi permisă a adauge încă pentru a ilustra mai bine starea populației, ce se ocupă cu industria casnică, că în Tirol spre exemplu, unde împletirea de ciorapi ocupă multe mâni, câștigul zilnic se urcă pentru o persoană la suma surprinzătoare de numai 13 cr. v. a. Să dorim însă, ca *diligința casnică* în determinațiunea, ce o amă dată mai sus cuvintelor acestora, să se desvölte și să iee la poporul nostru dimensiunile cele mai mari. Căci de-și sporadice se ivesc și la noi casuri, că țeranca aduce țeseturile ei, pânză, crătinte, covore etc. la oraș spre vândare, totuși producțiunea acestor obiecte nu a luat încă un avânt industrial, și ceea ce trebuie accentuat, nu ocupă pre toți membrii familiei. Cu cât e mai greu însă a face în unele casuri strictă deosebire între *diligința casnică* și *industria casnică*, cu atât mai puțin e obligătoare întrebuințarea *uncia* din aceste numiri, și așa se află de aici încolo și în acest tractat ambele întrebuințate în sens ecuivalent.

Dar se revenim la industria noastră casnică dela expoziția din Viena. În mai multe locuri se află împrăsciate produse de ale industriei noastre textile; unele firme de pe la Timișoara arătau țesături lucrate de țeranca română din Bănat. Ba un bătrân anume Iosif Mirciov a fost venit el însuși cu o bogată colecțiune de covore, spre a le vinde, și ne spunea, că sântă căutate și vândute cu preț bun. Grosul lucrurilor de proveniență românească însă se afla în „pavilionul“ de industrie casnică și în așa numita „Huzulenhau“ ¹⁾.

¹⁾ „Huzul“ înseamnă în limba rutână locuitor de munte și se înțelege acea parte a Bucovinenilor, cari locuesc în munții dela apus-mădăși a țerei, fără deosebire de naționalitate.

Arhitectul și profesorul C. A. Romstorfer din Cernăuți a fost zidit la espoziția vieneză o casă, cum e obicnuită în munții Bucovinei. Interiorul casei era înzestrat cu toate acele obiecte, cari sânt usitate la „huzul“, într'un mod atât de corect și complet, încât bunăoară pe vétra cup-torului potea afla în o corfiță și ouă de Paști roșii séu mai bine ținute încondeiate. Nimic nu lipsia aci; vestminte de pată, albituri, brăne, covore, peptare, crătințe, șerpăre, ploști, rociuri pentru pescuit, opinci, merindare, toate lucrute cu multă diligență de huzul, adunate apoi de pe la ei și expuse în fine în acest natural facsimile al locuințelor lor. Din numele proprietarilor, cari erau adneccate de fiă-care obiect, se potea vedé însă bine, că majoritatea absolută a exponenților erau Români și nu Ruteni. Pavilionul de industrie casnică 'ți oferia prin cele ce erau acolo de vedut un chip complet al tuturor popórelor Austriei, așa dar și al Românilor bucovineni. În general ținut, aceleși obiecte privitoare la Români, cari le-am vădut în „Huzulhaus“, aici se repetau.

Era interesantă a privi produsele industriei casnice române și a asculta, ce vorbesc acele cocóne și coconițe vieneze, de a căroră curiositate nici cel mai mic și neînsemnat obiect nu rămânea nevedut și necriticat. Pot dice, că se es-prima în termeni forte măgulitori și aretau o deosebită voiă și dorință de a posede astfel de lucruri.

Mai interesant este însă a auđi judecata, ce un distins cunoscător al industriei casnice, directorul museului tehnologic de meserii din Viena, deja numitul Dr. W. Exner, a publicat asupra industriei casnice a Românilor Bucovineni în cartea citată mai sus. Căci această judecată, fiind produsele diligenței casnice bucovinene întocmai ca cele ale Românilor din Transilvania și Ungaria, are valóre pentru toți Români și merită a fi cunoscută de toți cei interesați în cauză ¹⁾.

¹⁾ Produsele industriei casnice din România diferă ceva de ale Românilor din monarhia austro-ungară. Cu toate acestea sentințele citate au interes și pentru frații nostri din România; căci Bucovina, precum se scie, este ruptă din Moldova.

„În cercul restrins al familiei“ — țice consiliarul aulic Dr. Exner — „sEU totuși în marginile înguste ale unui sat sătenuț și împacă el însuși toate recerințele vieții. La zidirea casei bărbatul de regulă scie lucra meseria bărdașului și a coperitorului de casă, precând femeea trebuie să iee asupra-și lipirea păreților de nuiele ori astuparea cu muschiu a crepăturilor din păreții de bárnă, trebuie să bătucască aria și multe de felul acesta. Dela sEMnarea plantei apte a da materialu de țesutu și dela prăsirea oi până la confecționarea totală a vestmintelor de patu și a hainelor de trupu din in, lână sEU blană, din pele, pânură sEU impletituri de paie, toate acestea le produce țeranul bucovinenu, ba chiar vâpselile le estrage din plante anume cultivate, și nici la facerea uneltelor de mână și a celor mai simple trebuincioase în agronomiă, nici la fabricarea vaselor și a uneltelor pentru bucătăriă și economia casnică nu contéză la ajutoru străinu. Numai prelucrarea ferului, care de moșneni bucovineni e întrebuintatu în cel mai restrinsu modu, a ramas în sarcina țiganilor, cari se află împrăsciați prin țeră. În urma comerțului lățitu de lemne, care cu deosebire în ultimele două decenii a luat în Bucovina dimensiuni mai mari, s'au aflatu însă destui pădurenii, cari părăsindu-și traiul idilic de până atunci, au intratu în serviciile industriei de lemn; lucrul li se plătesce în bani gata, și sunetul gologanilor a adus cu sine îmulțirea trebuințelor lor“.

În modu mai estinsu industria casnică e cultivată de țeranii ruteni și români, precându coloniștii germani nu o posedu de locu, cei maghiari nu în măsură vrednică de amintitu; produsele diligenței casnice a Polonilor și Lipovenilor, fiindu ei numai puținii la număr, din punctu de vedere economic nu pot veni în combinație. Ramul cel mai interesantu al industriei casnice bucovinene 'lu forméză produsele textile, și adecă se lucréză din cânepă și în țeseturii dela calitatea cea mai dură până la pânza cea mai fină, făcută după muștra damastului și de multeori colorată cu minunate

bordure. Asemenea facu țerancele din lână țole, covore și cârpe de totu soiulū, cari servescū parte spre acoperirea la-
vițelorū din giurulū casei și alū părețilorū, parte ca rufe de
patū orī și dreptū materie pentru cióreci, țundre (mantale) etc.
De deosebitū interesū sūntū *covórele adesea brilante*, com-
puse din cânepă colorată și lână de óiă; sūntū *lucrate după*
tipurī classice eređite în familiă, și *cu ornamentica lorū geo-*
metrică ținută în colorī delicate, cari *sē desvóltă maī cu*
sēmă în vergi traversale, *îți revócă fórtē bine țeseturile an-*
tice orientale. Cu multă grijă sūntū țesute și unū felū de
panglici pline de colorī, cari femeile le întrebuintēzā dreptū
cingătorī, bărbațīi dreptū brăcinī de traistă țesută, uneorī pan-
glice pe pālăriă. *Finețe și frumsețe mare arată și obiectele*
croșetate, a cărorū disparință arū putea fi o mesură de-
stulū de justă pentru serăcirea crescēndū a poporațiunei.
Alte produse ale industriei casnice sūntū strēngurī de inū și
libru, rociurī pentru pescuitū, împletiturī de paie (în deosebi
pālării), blane, încălțăminte, altă pelăriă, tóte de multe-orī
bogatu cusute; maī încolo unelte de lemnū pentru usulū agro-
nomicū și casnicū. Démnă de amintire e în fine și sculptura
în lemnū, care în parte practicată de țiganī, se restringe la
obiecte pentru economia casnică și la cadre de icóne și cruci,
și acēsta din cauza, că ritulū bisericeī greco-orientale nu
permite „chipurī cioplite“.

În sparteriă (împletirea de aschiū de lemnū) și în fabri-
cațiunea de óle n'au trecutū încă preste cele maī necesare
recerințe, dar tocmaī cea din urmă în ce privesce conturile vase-
lorū de lutū, e cu atātū maī memorabilă, cu câtū arată astăđi
încă *formele antice, moștenite din orientū și din Grecia*. Din
interesantele descrieri și date, ce mi-a prezentatū dlū profesorū
C. Romstorfer, reese dar, că *industria casnică în Bucovina e de*
totū originală și amplă și stă pe o tréptă relativū fórtē înaltă.
Fără îndoélă, ea care acum lucră aprópe număi pentru tre-
buintēle propriū, e desvóltabilă într'unū modū, în câtū s'ar
putea căsciga pentru produsele ei o trecere însemnată“.

Acestea sîntu vederile consiliarului aulicŭ Dr. Exner; acesta a o esperia ŝi în persónă avuî mai de multe ori ocaziune, cînd visitamŭ sub conducerea numitului domnŭ expoziția agronomico-forestieră ŝi'lŭ interpelamŭ des asupra lucrurilor de proveniență română, interpelări, la cari cu zelŭ propriŭ Vienezului mi dedea totdeauna cele mai satisfăcătore respunsuri. „Uite colo“, — űise odată — „vęđi covorulŭ acela mare țesutŭ cu cîmpulŭ galbinŭ, pe margini guirlande de flori, ear la mijlocŭ trandafirulŭ acela imens cu paseri asemenea gigantice? Acela — űise — 'ți potŭ spune cã nu e dupã gustulŭ nostru. Îndată ce țeseturile industriei casnice române trecŭ preste mustrele moștenite din bętrâni, mo-saicele cunoscute, ținute numai în linii drepte, ŝi începŭ a imita produsele industriei textile moderne occidentale, perdŭ fórte multŭ din valórea lorŭ, ne mai avęndŭ originalitatea desemnurilorŭ ŝi neajungęndŭ perfecțiunea dorită în imitarea liniilorŭ neóble. Astfelŭ de produse nu arŭ trebui sę fie expuse aici, deórece nu vorŭ fi nici cînd în stare ași cãștiga recunoștința nóstră. Cu atátŭ mai plăcutŭ însă e atinsŭ omulŭ de clasicele forme, ce arată tóte celelalte țeseturi, ce le vedemŭ aici“.

Acestea erau vorbele unui mare cunoscător alŭ industriei, ŝi mie mi se întipăriră bine în minte. Ŝi cele exprimate de acesta le auđii șoptindu-și-le ŝi cochetele Vieneze, cu recunoscutulŭ lorŭ gustŭ finŭ esteticŭ, cari cu deosebitŭ interesŭ ŝi viuă plăcere urmaŭ espuselorŭ din „Huzulenhau“ ŝi „pavilionulŭ de industriă casnică“.

Sę cercămŭ dar a menținea în țeseturile nóstre casnice stilulŭ anticŭ orientalŭ ŝi sę nu imitamŭ multŭ produsele occidentului, ne putęndŭ ajunge nici formele desemnurilorŭ, nici execuțiunea admirabilă tehnică a acelora. Se menținemŭ mustrele naționale, la cari vedemŭ cã toți află plăcere!

Tóte cele űise mai susŭ se referŭ numai la produsele poporului sãteanŭ, în specialŭ bucovinénŭ; ŝi semenândŭ acelea fórte bine cu ale Transilvãnenilorŭ ŝi Ungurenilorŭ români, ŝi la acești din urmă. Despre lucrurile de mână, cari le

confectionează damele române, nu voiū să vorbescū; este cunoscutū, că acelea sūntū moderne și staū la culmea timpului.

Décă aceste șiruri arū contribui încâtva la deslegarea întrebărei, ce părere aū străinii despre produsele industriei nōstre casnice, și cari forme le sūntū mai plăcute în țeseturile nōstre naționale, eū ași fi deplinū satisfăcutū. Arū fi de doritū numai, ca acea industrie să se desvōlte mai multū, să crească și să înflorască, căci prin exportulū în Austria și Germania s'ar putea forma unū isvorū noū și destulū de însemnatū pentru bunăstarea poporului nostru.

O. B.

DELA ACADEMIA ROMÂNĂ.

Ne ținemū de plăcută datorință, și credemū a satisface viului interesū alū publicului nostru, decât vomū lua notiță de tōte însemnatele lucrări ale Academiei române, și încâtū ne vinū la cunoștință, le vomū comunica și în acestū organū alū Asociațiunei transilvane. Din lunile din urmă ale anului 1891 înregistrămū cu bucuriă următoarele uvrage, ce aū apărutū sub auspiciile Academiei:

1. „*Documente privitoare la Istoria Româniloră, culese de Eudoxiu de Hurmusachi*“. Volumulū II, partea 2, cuprinđendū periodulū dela anulū 1451—1510. Cu unū apendice de documente slavone dela 1451—1517. Colecțiunea pōrtă în fruntea sa portretulū lui Stefanū Celū Mare (1457—1504), îngenuchiatū la rugăciune, portretulū reprodușū după Evanghelia dela Voronețū.

2. *Dto, Supplement I*, volum IV, 1802—1849, cu portretulū Voevodulū Michailū Sturdza. Documentele sūntū adunate de D. A. Sturdza, D. C. Sturdza și Octavianū Lugoșianū. Ambe tomurile acestea cuprindū prețioșe documente relative la istoria principatelorū române.

3. *Texturi macedo-române*, cuprinđendū: povești, poesii populare, grămatica și unū glossariū alū dialectului macedo-românū. Tōte acestea datéză din lăsămēntulū meritatului membru fondatorū alū Academiei Dr. A. Obedenarū, carele a lăsatu aceleia întrégă averea sea de preste $\frac{1}{2}$ millionū lei, și sūntū edate de profesorulū I. Bianū.

4. *Desrobirea Țiganilor, Stergerea privilegiilor boerești, Emanciparea Țiganilor*. Discursă cetită în ședința solemnă iubilară a Academiei dela 1/13 Aprilie 1891 de *Michailă Cogălniceană*. Scrierea, celă din urmă cuvântă ală distinsului bărbatū de statū și istoricū, merită atențiunea noastră atătū cu privire la prețiosulū seu materialū, câtū și în ce privesce stilulū ei de rară frumsețe.

5. „*Serbarea aniversară dela 1/13 Aprilie 1891, pentru împlinirea a 25 ani dela înființarea Academiei, 1866—1891*“. Această scriere cuprinde: Cuventulū Regelū, Compozițiā poetică a Reginei, intitulatā „Sola“. Discursulū amintitū sub 4. de Cogălniceanū. Raportū asupra activității Academiei în cei 25 ani ai esistenței ei, de Demetriu A. Sturdza. Prânđulū regalū din acea zi, cu toastulū Regelū și toastele membrilorū B. P. Hașđeu, Dem. A. Sturdza și G. Barițiū. Scrisori și depeșe la sərbarea jubilară și Ode la acea sərbare, de Zacharia Boiu și Iosifū Vulcanū. În fine patru medalii comemorative.

DIN CHRONICA LUNARĂ.

Fundațiunea Dr. Ioan Moga. D-na Anna n. *Bologa* vėd. Dr. I. *Moga* din Sibiiū, conform dorinței regretatului seū soțū, a transpusū Comitetalū Associațiunei summa de 1000 fl. v. a., ale cărei interese anuale se se întrebuișteze ca ajutóre pentru fetițe române din scóle, cu deosebire din scóla superióră din Sibiiu.

Fundațiunea Georgiu Cioflecū. Învețătorulū dela scólele capitale gr. or. române din Brașovū *Georgiu Cioflecū*, reposatū la 19/31 Decembre 1891, fiindū vėdovū și fără familiā, a testatū întrėgā averea sea de 7000 fl. spre scopuri bisericesci, scolare și culturale, cu deosebire pentru comuna sea natală Arpatacū, precum și pentru Brașovū.

BIBLIOGRAFIA.

Codicele Mateiū Voileanū. Sibiiū 1891.

Cursū practicū de Aritmetică, partea I, II, III și IV, de Arseniu Vlaicu. Brașovū 1891.

Dóue drame familiare. Lectură pentru tinerimea de sexulū femeescū. Sibiiu 1891.

Michailū Eminescu. Studiu criticū. Blajū 1891.

**Continuarea operelorū Academiilorū din Viena și Buda-
pesta**, precum și ale Societății pentru cunoșcința Transilvaniei din Sibiiū.

PARTEA OFICIALĂ.

Nr. 485/1891.

Procesul verbal

al comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, luat în ședința dela 9 Decembrie n. 1891.

Președinte: G. Barițiu. Membrii prezenți: Dr. Il. Pușcariu, vice-președinte. Nicanor Frateșu, controlor. Ioan Hannia, P. Cosma, L. Simonescu, Z. Boiu, I. V. Russu, I. G. Popu, I. Crețu, G. Candrea, cassar, N. Toganu, bibliotecar.

Secretar: Dr. I. Crișianu.

Nr. 246. Cassarul Asociațiunii, dl. Gerasim Candrea, la însărcinarea presidiului, referă:

Direcțiunea școlii civile de fete cu internat a Asociațiunii noastre cu raportul său din 3 Decembrie a. c. Nr. 61 subșterne conclusele conferinței corpului didactic dela acea școală, luate în ședința dela 18 Noembrie a. c., în care, între altele, referitor la însărcinarea comitetului dela 6 Noembrie a. c. Nr. 366 de a erua pentru provederea limbei germane o persoană aptă și a face comitetului propunerii atât cu privire la persoana, căreia ar fi a se încredința provederea limbei germane, cât și cu privire la remunerațiunea, ce ar fi a se vota pentru provedere, arată, că neaflându la moment persoana corespunzătoare pe de o parte, ear pe de altă parte, între împregiurările noastre scolare, ne mai putându-se amâna provederea catedrei pentru limba cestionată fără scăderea învățământului, provederea limbei o a luat asupra sa, cu începere dela jumătatea lunei trecute pentru clasa a III-a și a IV-a cu propunerea de câte două ore pe săptămână, directorul școlii. Cu toate aceste direcțiunea cere, ca această provedere să nu se privească pentru comitet de obligatorie, ci acela să dispună în asta privință după cum va afla mai corespunzător (Ex. Nr. 478/1891).

— Raportul direcțiunii, precum și concludul corpului didactic referitor la predarea studiului limbei germane în clasa a III-a și a IV-a a școlii civile prin directorul Dr. Ioan Crișianu se ia cu plăcere la cunoștință, și directorul se încredințează a continua cu propunerea acestui studiu, votându-i-se pentru acesta din prisosul budgetului scolar pro 1891/2, eventual din budgetul Asociațiunii pro 1892 o remunerațiune de 200 fl. v. a. Celelalte con-

cluse ale corpului didactic, ne avându trebuință de dispusețiunii ulterioare, se iaș spre sciință.

Nr. 247. Raportul actualului directoru Dr. I. Crișianu dto 6 Octomvrie a. c. Nr. 26 despre primirea oficiului, cu care a fostu încredințat, și despre starea, în care a aflatu școla și internatulul la întrarea sa în oficiul de directoru (Ex. Nr. 390/1891).

— Servesce spre sciință.

Nr. 248. Direcțiunea școlei civile prin hârtia dto 29 Octomvrie a. c. Nr. 42, mâncându dela budgetul școlei pro 1891/2 stabilitu de comitetu în ședința dela 13 Octomvrie a. c., arată:

a) că în budgetul aniloru premergători la erogațiunii titlulu „Alimentarea“ pt. c. „5 persone pe 10 luni“ figura cu suma de 450 fl., care sumă în budgetul pro 1891/2 e lăsată afară, și cere, în vederea scumpetei din piață, ca susnumita sumă să se prelimineze ulterioru între erogațiunii;

b) că în budgetul pro 1891/2 nu se ia privire la suma de 100 fl. votată ca remunerațiune prin conclusul On. Comitetu dela 20 Augustu 1890 pentru purtarea socoteleloru, și cere a fi indrumată: dela ce titlu budgetarū să ia suma numită, spre a remunera pe dnul I. Popoviciu, care încă dela începutul acestui anu, încă înainte de întrarea în oficiu a noului directoru, a purtat și continuă a purta socotelele școlei, eventualu a prelimina ulterioru acea sumă;

c) că d-ra E. Nasta, din Augustu 1890 învățătore suplentă la școlă, vedându-se în programa școlei pro 1890/1 trecută în șirul puteriloru didactice *ordinare* provisorie, s'a și considerat de atare și a usat în consecuență pentru primele douē luni ale anului scol. curentu de emolumentele împreunate cu postul unei învățătore *ordinare* provisorie, că numita învățătore în hârtia sa dto 31 Octomvrie a. c. subșternută prin raportul direcțiunei dto 3 Noemvre a. c. Nr. 48 cere, ca și comitetul să o considere de învățătore ordinară, avisându-i în ordine emolumentele împreunate cu unū asemenea postu (Ex. Nr. 448, 450/1891).

— ad a) Alimentarea fiindu în regiă propriă, comitetul din principiu nu a preliminaru punctul c) dela titlul din erogațiunile budgetului școlei pro 1891/2 provocat în raportul direcțiunei, anume alimentarea personalului de serviciu. Aretându-se trebuința urcării preliminarului referitoru la alimentare, ceea-ce după împrejurările de față e aprôpe de prevădutu, comitetul nu va lipsi a vota în acelu scopu unū creditu extraordinarū.

ad b) Remunerațiunea de 100 fl. pentru purtarea socotelor școlii nu formează titlu de buget, de vreme ce purtarea numitelor socotele cade în sarcina direcțiunei.

În vedere însă, că la începutul anului scol. curent, directorul era încă neocupat, iar purtarea socotelor școlii trebuia să se încredințeze cuiva, dupăcum s'a și întâmplat, dlui I. Popovici, care a purtat și poartă numitele socotele, i se votează 50 fl. drept remunerațiune pentru câte le a prestat și le va mai presta până la finea acestui semestru al anului scol. curent, în direcțiunea acésta.

ad c) D-șóra E. Nasta, lipsindu-i decretul special, n'a fost îndreptățită a se considera de învățătoare *ordinară* provisorie și a usa de emolumentele împreunate cu postul unei asemenea puteri. În vederea, că numita d-șóra are calificațiunea recerută numai pentru lucrul de mână și nu și cea prescriasă pentru puterile ordinare dela școlile de categoria școlii noastre, dânsa rămâne și pentru viitorul suplentă, fiind îndreptățită la emolumentele stabilite pentru puterile de acésta categorie. Plusul din salariu, ce eventual îl va fi scos în credința că e considerată drept învățătoare *ordinară*, va avea a-l restitui până la finea acestui an școlastic.

Nr. 249. Direcțiunea școlii prin hârtia dto 8 Octombrie a. c. Nr. 28 arată, că din cauza restanțelor din anul trecut scol. a rămas un cont de 360 fl. la librarul din loc, dl Michaelis, pentru lucruri liferate școlii neachitate și cere, ca și până va succede încassarea, comitetul să binevoască a vota în acest scop școlii un credit extraordinar în suma arată. (Ex. Nr. 396/1891).

— Cererea direcțiunei se încuviințază.

Nr. 250. În legătură cu cele cuprinse la punctul precedent și întemeiat pe raportul, ce i sa făcut despre starea lucrului,

— Comitetul autorisază pe directorul școlii, a se folosi de toate remediile de drept în scopul încassării restanțelor din anii trecuți.

Nr. 251. Cererea dlui I. Moga din Sibiiu, de a fi scutită de didactru pentru anul scol. curent fîca sa Alexandra, elevă a școlii civile de fete, după ascultarea direcțiunei școlii, cu toate că până acum numita elevă nu a dovedit diligența și sporul recerut, dar avându-se în vedere starea miseră a părinților ei (Ex. Nr. 391/1891),

— Se încuviințază, și eleva Alexandra Moga se scutesce de didactru pentru semestrul I. al anului școlastic curent, rămân-

nëndu scutirea pe mai departe atërnătore de sporulü, ce-lü va face până la finea acestü semestru.

Nr. 252. Direcțiunea despărțemëntului XVI. (Șimleu) alü Asociațiunei transilvane prin hârtia dto 7 Septemvre a. c. Nr. 1 subșterne pe lângă suma de 134 fl v. a., taxe dela membri vechi și noi, spre revisiune protocolulü adunärei generale a despărțemëntului, țnute la 3 Augustü a. c. în comuna Selsigü, apoi cuvëntulü de deschidere presidialü, cerëndü a se publica eventualü în organulü Asociațiunei; în legătură se cere estradarea diplomelorü la adresa membrilorü, cari s'aü înscrisü la adunarea din acestü anü, precum și la adresa acelora, cari s'aü înscrisü la adunarea din 1890.

Din protocolulü subșternutü se vede:

a) că adunarea s'a deschisü cu mare solemnitate;

b) că s'a datü sémă despre activitatea subcomitetulü din anulü espiratü, care a fostü totü așa de mănósă ca în trecutü;

c) că a încursü dela membrii ordinari vechi și noi suma de 134 fl., ér' dela membrii ajutători suma de 22 fl. 50 cr., care se reține pentru trebuințele despărțemëntului;

d) se arată, cine a oferitü și a primitü premiile distribuite, și anume:

1. Premiulü de 1 vacă, dăruiată de dlü George Popü din Băsesci, l'a primitü Ioanü Chira în Băsesci;

2. Premiulü de 1 scrófă, dăruiată de dlü George Popü din Băsesci, l'a primitü Ipate Teodorénü;

3. Premiulü de 4 #, dăruiată de dlü Dr. I. Nichita, l'a primitü Teodorü Varna;

4. Premiulü de 20 fl., dăruiată de dlü adv. Florianü Cocianü, l'a primitü Ignatie Birlea;

5. Premiile de câte 10 fl., dăruite de dniü I. Popü, Andreiü Cosma, A. Barboloviciü, I. Sërbü-Manü, Teodorü P. Coroianü, Suciü Popü Alex., V. Mica Gheție și A. Costea, Indre, dintre care 3 s'aü prefăcutü în premii de câte 5 fl., le aü primitü Gavriilü Hossu, Ioanü Gozmanü, Ioanü Ciute, Gavriilü Almașü, Const. Albu, Petru Robu, Belbea, Petru Longinü, Ioanü Rațiü, apoi corulü vocalü din Șomcuta-mare și celü din Birseu.

e) în vederea nóuei arondări, prin care s'a adausü la fostulü despărțemëntü și celü alü Chiorulü, se reconstitue subcomitetulü, alegëndu-se:

1. Directorü: dlü A. Barboloviciü;

2. Membrii în subcomitetul dâi: G. Popu din Basesci; Florianu Cocianu, controloru Ioanu Serbu, Dr. I. Nichita, Dr. I. Manu, N. Nilvanu, Andreiu Medanu, Casiu Manu, Teodoru Popu, Andreiu Cosma, Ioanu Dose si Augustu Vicasu.

f) ca dl. Andreiu Cosma, incopciindu de propunerea referitoare la crearea unui fondu pentru ajutorarea scoloror populare, facuta in adunarea dela 3 Augustu 1890 de dl. Ioanu Nichita, recomandă spre primire acea propunere, motivandu-o cu impregiurarile locale si cu inasprirea acelor prin art. de lege referitoru la asilele de copii, si propune rezolutiunea de cuprinsulu, ca se se intemeeze unu asemenea fondu, avendu a se lua in acestu scopu mesurile de lipsa. Rezolutiunea s'a primitu.

g) ca bisericele si alte corporatiuni voru fi provocate, a se face membrii ai Asociatiunii;

h) ca noulu despartementu va purta numele de „Selagianu-Chiorenu“;

i) s'a hotartitu, ca despartementulu se fia reprezentatu la adunarea generala a Asociatiunei prin domni:

G. Popu din Basesci, A. Cosma, A. Medanu, N. Nilvanu, Ioanu Serbu si Florianu Cocianu;

k) ca adunarea proxima se va tine in comuna Bobota. (Ex. Nr. 356/1891).

Se adeverece primirea sumei de 134 fl. intrata din taxe de pe la membrii vechi si noi, care suma s'a transpusu la cassa Asociatiunei spre contare in regula. Membrii noi, fiindu ca s'au notificatu acestui comitetu numai dupa adunarea generala a Asociatiunei din anul acesta, voru pute primi diploma numai dupa ce voru fi obtinutu aprobarea adunarei proxime. Ce privesce pe membrii, cari s'au inregistrat la adunarea din Supurul de susu (1 la numeru, dl. Stefanu Popu preotu in Bobota), acelor li s'a trimis diploma cu datulu 11 Septemvrie 1890.

Deschiderea adunarei, darea de semă despre activitatea subcomitetului, conscrierile de membrii dimpreuna cu taxele intrate, premiile donate si modul lor de distribuire, precumu si reconstituirea subcomitetului se ia spre placuta sciinta si cu aprobare, incuviintandu-se retinerea sumei intrate dela membrii ajutatoari pentru scopurile despartementului. Ce privesce rezolutiunea propusa de dl. Andreiu Cosma si adoptata de adunarea generala, relativa la infiintarea unui fondu scolasticu, pentru a nu se slabi legatura, ce trebuie se existe intre Asociatiune ca scopu si intre desparteminte ca mijlocele aceleia (vefi §. 5 din Regularea mijloceloru), acestu

comitetă, avându în vedere și prescristele § 17 pt. *a*), în urma căroră taxele și totă felulă de contribuiră se facă și se trimită comitetulă centrală pe séma fondulă Asociațiunei, nu o pôte aproba în forma, în care i se presentă. Avându însă în vedere, că Asociațiunea, în virtutea statutelură sale (§ 4 pt. 1), pôte primă și administra darură menite a înainta scopurile ei, avându în vedere, că scopulă, spre care țintesce fondulă proiectată, coincide cu scopurile Asociațiunei, și Asociațiunea în virtutea statutelură ei nu e împedecată a'lu urmări; avându în vedere, că Asociațiunea, totă în vederea statutelură sale, urmăresce factice asemenea scopură, administrându fundațiună cu menițiună speciale, ale căroră venite se daă în totă anulă destinațiunei proprii:

Acestă comitetă nu e în contra, decât despărțemântulă de sub întrebare în virtutea § 5 lit. *e*) din Regularea mijlóciloră va face și în scopulă indicată în rezoluțiune colectără și va aduna și în numitulă scopă darură dela poporă, așa însă, ca acelea să fiă transpuse conformă regulamentulă § 17 lit. *a*) la comitetulă Asociațiunei, care le va administra ca fundațiune separată și venitele le va folosi conformă menițiunii, între marginile condițiuniloră, ce ară fi a se specifica într'ună actă fundațională redactată de cătră întemeiătoră.

Se iaă mai departe spre sciință hotărâirile relative la înmulțirea membriloră Asociațiunei, la reprezentarea despărțemântulă la adunarea generală a Asociațiunei și la loculă pentru proxima adunare a despărțemântulă.

Cuvântulă de deschidere, aflându-se corespunđetoră, se va publica în Organulă Asociațiunei.

Nr. 253. Pe basa propunerei cuprinse în raportulă dto 1 Octomvrie a. c. a bibliotecarulă Asociațiunei, făcute la însărcinarea primită din partea acestă comitetă sub Nr. 336. a. c., se decide (Ex. Nr. 383/1891):

— Cererea reuniunei învățătoriloră gr. cat. din Hațegă pentru dăruirea de cărți se încuviințeză, avisându-i-se câte ună esemplară din „Transilvania“ din anii 1869—1878, 1882—1886 și 1888—1890, ună esemplară din broșura „Despre necesitatea promovărei și protecționărei meseriașiloră la români de B. Baiulescu, ună esemplară din actele privitoare la urđirea și înființarea Asociațiunei, ună esemplară din actele adunărei generale a Asociațiunei din Brașovă (1862) și Hațegă (1864), ună esemplară din analele Asociațiunei pro 1880, ună esemplară din Elementele de poetică română de I. Lazariciu,

unŭ esemlarŭ din acte și date despre conferința din Mercurea și în fine câte unŭ esemlarŭ din broșurele „Studiu asupra constituțiunei românilorŭ de I. G. Meitani.

Nr. 254. În legătură cu cele cuprinse la punctulŭ precedentŭ și considerândŭ dorința, ce cu graiulŭ și-a exprimatŭ,

— Se trimite la adresa membruluiŭ pe viață alŭ Asociațiunei, a dluiŭ D. R. Cordescu din Fofeldea, câte unŭ esemlarŭ din publicațiunile din trecutŭ ale Asociațiunei. Esecutarea se concrede bibliotecaruluiŭ.

Nr. 255. Eliă Daianŭ, stud. în teologie în seminarulŭ centralŭ din Budapesta, prin hârtia dto 1 Octomvrie a. c. cere pe séma bibliotecei, ce a ramasŭ în posesiunea studenților români în urma desființarei scietății „Salba Literaria“, organulŭ Asociațiunei pe anulŭ curentŭ și cei următorŭ (Ex. Nr. 392/1891).

— Cererea stud. Elia Daianŭ se încuviințeză și administrațiunea organuluiŭ „Transilvania“ e avisată, a trimite la adresa ținerilorŭ români fóia Asociațiunii începândŭ cu Nr. primŭ din anulŭ acesta.

Nr. 256. Dela academia ces. și reg. de sciințe din Viena aŭ sositŭ pe séma bibliotecei Asociațiunei sub Nr. 1225 următoarele publicațiuni:

1. Sitzungsberichte, philos. hist. Cl. Bd. 122 et 123.

2. Sitzungsberichte, math. naturwiss. Cl.

a) Abth. I 1890 Nr. 4—10

b) „ II a) 1890 „ 4—10

c) „ II b) 1890 „ 4—10

d) „ III 1890 „ 4—10

3. Archiv für Kunde oesterr. Geschichtsquellen Bd. 76, Hälfte 1 und 2 Bd. 77 Hälfte 1.

4. Fontes rerum austriacarum Bd. 45 Hälfte 2.

Primirea s'a cuitată, conformŭ usuluiŭ prin bibliotecarulŭ Asociațiunei. (Ex. Nr. 444/1891).

— Spre sciință.

Nr. 257. Se presentă hârtia dluiŭ Stefanŭ Câmpeanŭ, fostŭ incredințatŭ cu conducerea constituirei despărțemântuluiŭ 31 Elisabetopole, dto 26 Octomvrie a. c. Nr. 4, prin care subșterne spre revisuire protocolulŭ adunării constituante dto Elisabetopole 20 Aprilie a. c. și suma de 42 fl. taxe de pe la membrii.

În comitivă dlŭ Câmpeanŭ își scusă întârzierea cu constituirea prin împregiurările grele din despărțemântŭ, ear întârzierea cu trimiterea actelorŭ cu ocupațiunile sale cele multe.

Din protocolul se vede:

a) că starea membrilor din despărțământul e: 1 membru pe viață, 4 membri ordinari și 29 membri ajutători.

b) că constituindu-se subcomitetul, s'au ales:

1. Directorul: dl. Ștefan Câmpeanu, membru pe viață.

2. Membrii dnii Nicola Ștefan Galea, Nicola Ștefan Roman, Ioan Banu, Nicolae Aron, Teodor Dan jun., toți membri ajutători, și Ștefan Morari membru ordinar.

c) că din sînul celor aleși s'au ales Ștefan Nicolaș Roman, controlorul Nicolae Galea, őr actuar Ștefan Morari. (Ex. Nr. 373 și 447/1891).

— Suma de 42 fl. a intrat la cassa Asociațiunii și s'au contat în regulă. Constituirea făcută, fiind în contra prescrierilor Ștefanului 14 al. 1 de vreme ce subcomitetul e compus aproape exclusiv din membri ajutători, nu se pôte aproba, și dl. Ștefan Câmpeanu primesce însărcinarea a stăru și a convoca o nouă adunare a despărțământului, la care se înscrie și alți membri ordinari și astfel constituirea se face în sensul Ștefanului citat mai sus, și așa a da probe practice, că și în acea regiune a țerei se află cel puțin un număr de 10—12 bărbați români adeverați, cari au și mijloce, au și voința de a înainta cultura poporului și a susținea reputațiunea națională.

Nr. 258. Comitetul „Reuniunii Femeilor române din Sibiu” prin hîrtia dto 10 Octomvrie a. c. Nr. 57 cere, ca didactrul solvit de elevele școlei elementare susținute de Reuniunea femeilor, cari locuesc în internatul împreună cu școla civilă a Asociațiunii, încassat până acum în favorul școlei civile, se fiă lăsat în favorul școlei elementare, respective se fiă încassat prin direcțiunea școlei civile, însă contat ca solvire parțială în chiria de 150 fl., ce numita reuniune solvesce pentru școlă, ear eventualul plus se fiă transpus cu finea anului școlastic la cassa Reuniunii. (Ex. Nr. 459/1891).

— Fiind deplină motivată, cererea comitetului „Reuniunii femeilor române din Sibiu” se încuviințează întru tôte, și direcțiunea școlei civile se îndrumază, a-i satisface în tocmai, contând didactrul încassat dela elevele școlei elementare, cari locuesc în internat, dela începutul acestui an școlastic în favorul reuniunii.

Nr. 259. Rugarea lui Moise Nicolaș, cantor și catechet gr. ort. în Racoșul de jos, pentru un ajutor pe sîma

fiului său Andrei, învățacelul de croitoria în Brașov. (Exh. Nr. 461/1891).

— Nu se poate considera, nefiind în vacanță nici unul din stipendiile menite pentru învățacei dela meserii.

Nr. 260. Direcțiunea despărțământului XIII (Abrud) ală Asociațiunei transilvane, prin hârtia dto. 12 Noemvrie a. c. subșterne spre revisuire protocolulă adunării generale a despărțământului ținute în Abrudsatū la 12 Iulie a. c. cu observarea, că banii întrași cu acea ocașiune s'au transpusū la timpulū sēu prin cassarulū despărțământului la cassa Asociațiunei.

Din protocolulū subșternutū se vede:

a) că s'a cetitū și luatū spre sciință raportulū generalū alū subcomitetului.

b) că s'a cetitū raportulū cassarului și s'a luatū spre sciință, mulțemindu-se cassarului, dlui M. Andreica, pentru zelulū desvoltatū, și hotărîndu-se, ca membrii restanțierī sē fiă provocași a'și achita restanțele, la din contră vorū fi sterși din lista membrilor.

c) că premiulū de 10 fl. meritū pentru unū învățatorū din despărțământū, care va dovedī mai bunū succesū în cultivarea pomăritului, s'a votatū singurului concurentū, învățatorului gr. cat. din Bucium-Șasa, Ioanū Muntēnū, care dovedesce a fi făcutū unū începutū, deși modestū, în ce privesce cultura grădinei.

d) că a întratū din taxe dela membri vechi și noi suma de 158 fl., care s'a predatū cassarului;

e) dlū B. Bașota a cetitū disertațiunea sa intitulată „Despre mijloculū de a'și prolungi viața“, care a fostū cu plăcere ascultată.

f) că se va escrie concursū la unū premiū de 15 fl. oferitū de dlū B. Bașota, care se va decerne aceluī individū, care va dovedī, că a altuitū în decursulū anului celū puținū 150 esemplare din diferite soiuri de pomi, și altū premiū de 10 fl. pentru aceluī învățatorū dela școlele confesionale din despărțământū, care va face și va dovedī mai mare progresū în lucrulū de mână;

g) că espirândū periodulū de 3 ani și urmândū a se face reconstituirea, s'au alesū:

1. Directorū: Dlū Alexandru Filipū, avocatū în Abrudū;

2. Membrii în subcomitetū: dnii Paulū Petru, Ioanū Babușū, Dr. Vasile Fodorū, Dr. Simeonū Caianū, Romulū Furduiu și Ioanū Danciu.

h) că proxima adunare generală se va ținea în Bistra.

2) că pentru verificarea protocolului s'a alesă o comisiune în persónele dloră Lanesă Giurchescu, Michailă Cirlea și Alex. Ciura. (Ex. Nr. 465/1891).

— Baniă întrați cu ocaziunea adunărei generale a despărțemântului dela 12 Iuliă a. c. aă fostă transpuși în suma de 204 fl. la cassa Asociațiunei din partea dlui Michailă Andreica și aă și fostă cuitați la adresa acestuia, după-ce s'aă contatū în regulă. Cuprinsulă protocolului subșternutū se ia la cunoscință, aprobându-se reconstituirea făcută.

Fostulă directorū, dlă Ioană Danciu, căruia se mulțemesce pentru servițiile prestate, va preda la timpulū sēu archivulă sucesorului sēu dlui Alexandru Filipū, la a căruī adresă se voru avisa de aici înainte actele privitoare la despărțemântulă XIII Abrudū.

Nr. 261. Rugarea dlui Ioană Moga din Sibiiū pentru ună ajutorū în bani din fondulă Asociațiunei (Ex. Nr. 470/1891),

— Nu se póte încuviința, nefindū preveđute nicăiri în statute asemenea ajutore destinate pentru familiă întregi, și nici adunările generale anuale ale Asociațiunei nu votéza ajutore, cum arū fi aceli cerutū. Literatura și cultura, premii pentru produse științifice și literarie, burse, și ajutore la unele școle, înființarea de institute: acestea sântū problemele sale.

Nr. 262. Societatea „Transilvania“ din Bucuresci, prin hărtia dto 20 Noemvrie a. c. Nr. 45 cere a i se trimite ună tabloū de eleviă aflați actualminte la meseriă și susținuți de dēnsa. În legătură se constată, că pre cale presidială s'a satisfăcutū cererei numitei societăți. (Ex. Nr. 479/1891).

— Spre sciință.

Nr. 263. Direcțiunea despărțemântului III (Făgărașū) ală Asociațiunei transilvane prin hărtia dto 5 Decemvrie a. c. trimițendū suma de 123 fl. întrată din taxe dela membri și pentru diplome, subșterne spre revisuire protocolulă adunărei generale dele 1 Noemvrie a. c. șnute în Voila, apoi protocolulă subcomitetului din 18 Noemvrie a. c. cu aclusele lorū.

Din protocolulă adunărei se vede:

a) că s'aă cetitū raportulă generalū ală subcomitetului și raportulă cassarului, din care din urmă se vede, că întratele dela ultima adunare aă fostū 488 fl. 38 cr. ear eșitele 404 fl. 43 cr., și ca disponibilă pentru trebuințele despărțemântului a remasū suma de 85 fl. 45 cr., ambele rapórte s'aă luatū la cunoscință;

b) că, revădându-se socótelele, s'a datú absolutoriú cassarului, și s'a hotărítú, ca din banii disponibili pentru trebuințele despărțeméntului s'e se escrie concursú la 2 stipendii à 15 fl. și la alte 3 stipendii à 10 fl. pentru învățacei de meserii din despărțeméntú, esecutarea se concrede subcomitetului,

c) că stabilirea budgetului se concrede subcomitetului,

d) că adunarea proximă se va ținé a treia di de Rosaliú 1892.

Din protocolulú subcomitetului se vede :

a) că s'a luatú spre sciință protocolulú adunărei generale.

b) că după raportulú cassarului la adunarea din Voila a întratú cu totul 82 fl., din care taxele dela membrii ordinari și pentru diplome se vorú trimite la cassa Asociațiunii. (Ex. Nr. 481/1891).

— Se adeverece primirea sumei de 123 fl., care s'a transpusú la cassa Asociațiunii spre contare în regulă. Cuprinsulú protocólelorú subșternute se iaú cu aprobare la cunoscință, încuviințându-se escrierea de concursú pentru premiile proiectate.

Nr. 264. Cererea lui Augustinú Chiorénu, calfă de barbierú în Turda, pentru unú ajutorú (Ex. Nr. 482/1891).

— Nu se póte considera din lipsa de mijlóce cu asemenea destinațiune.

Nr. 265. În conformitate cu conclusulú din ședința dela 7 Noemvrie a. c. pt. prot. 241 lit. a) revenindú asupra oficiului de primú secretarú și redactorú alú organului Asociațiunei, „Transilvania“, devenitú vacantú prin abdicarea dluí I. Popescu,

— Comitetulú încredințeză, cu începere dela 1 Ianuarie 1892, numitulú oficiú în modú interimalú, până la proxima adunare generală a Asociațiunei, membrului din comitetú, dluí Zachariá Boiu, asesorú consistorialú, asemnându-i-se remunerațiunea împreunată cu numitulú postú.

Nr. 266. Comisiunea esmisă din sínulú comitetului în ședința dela 12 Octomvrie a. c. pt. prot. 213 cu însărcinarea de a afla o modalitate corespunđetőre privitóre la folosirea sumei de 1000 fl. v. a. preliminară în budgetulú anului viitorú (1892) de cătră adunarea genărală a Asociațiunii țnută în opidulú Hațegú în scopulú creărei de stipendii pentru elevi și eleve, cari s'e se perfecționeze ca puteri didactice pentru șcóla propriă a Asociațiunii, din cari una pentru musica instrumentală, — propuné, și comitetulú decide :

a) Din suma amintită de 1000 fl. v. a. se crează două stipendii de câte 500 fl. v. a.

b) Stipendiul întâiu de 500 fl., din punctul de vedere al stabilității corpului didactic, care stabilitate fără îndoială se poate ajunge mai sigur cu indiviți de sexul bărbătesc, se fiă menit exclusiv pentru elevi absoluți de gimnasia ori eventual și pentru tineri, cari își fac și-au făcut studiile în regulă și cari, terminându cursul filosofic, vor să și câștige și cualificațiunea specială cerută de legea statului pentru școlele civile. În modul acesta se susține totu odată și principiul accentuat cu totă ocașiunea în sinul comitetului de a se aplica la școla civilă de fete a Asociațiunei ca puteri didactice cu preferință indiviți cu studii academice. Apoi avându-se în vedere, că esperiința din trecut a arătat și arată, că la școla civilă de fete a Asociațiunii se simte cu deosebire lipsa unei puteri didactice deplin cualificate în grupul limbistic: (limba română, maghiară și mai ales germană), dintre reflectanții la acestu stipendiu vor fi de astădată preferiți cei cari vor dovedi o cualificațiune în direcțiunea acesta.

c) La stipendiul al doilea de 500 fl. v. a. pot reflecta *tineri* și *tineri*, cari avându deja pregătirea recerută pentru arta muziceii instrumentale pe pian, și avându și talentu musicalu, dorescu să se perfecționeze în cutare conservatoriu, pentru a putea provede eventualu musica instrumentală la școla Asociațiunei.

d) Aspiranții la aceste 2. stipendii vor avea să se îndatoreze, ca cerându lipsa să între ca puteri didactice în serviciulu școlei civile de fete a Asociațiunei transilvane.

Escrerea concursulu cu datulu ședinței de față se concrede biroulu.

Sibiiu, d. u. s.

George Barițiu m. p.,
președinte.

Dr. Ioan Crișianu m. p.,
secretar II.

Verificarea acestui proces verbalu se concrede d-loru:
Ioan Russu, P. Cosma, Z. Boiu.

S'a cetit și verificat. Sibiiu în 16 Decembre 1891.

Ioan Russu m. p.

Partenie Cosma m. p.

Zacharia Boiu m. p.